

**Antysemickie incydenty
w roku 2022.
Badanie doświadczenia
społeczności żydowskiej.**

zglosantysemityzm.pl

Antysemickie incydenty w roku 2022

Kraków 2023

SPIS TREŚCI

- 1. Wstęp**
- 2. Metodologia i słownik pojęć**
- 3. Podsumowanie: incydenty antysemickie zgłoszone przez platformę w Polsce w 2022 roku**
- 4. Statystyki:**
 - Typy incydentów
 - Formy antysemityzmu
 - Położenie geograficzne
- 5. Przykłady**
- 6. Wnioski**
- 7. Opis projektu**
- 8. Organizacje realizujące projekt**

Raport opracowała: Anna Zielińska

Analiza merytoryczna: Anna Chipczyńska

Konsultacje merytoryczne: Joanna Grabarczyk-Anders, Piotr Kwapisiewicz,
Tomasz Plaszczyk, Anna Makówka-Kwapisiewicz

Korekta: Aldona Radomska-Paluchowska

Publikacja powstała w ramach projektu „Zintegrowany system monitorowania antysemickich przestępstw i mowy nienawiści oraz pomocy i wsparcia dla członków społeczności żydowskiej”. Projekt realizowany przez Żydowskie Stowarzyszenie Czulent w partnerstwie z Gminą Wyznaniową Żydowską w Warszawie.

Projekt finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Prawa, Równość i Obywatelstwo na lata 2014-2020 oraz Fundacji Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość (EVZ).

Niniejsza publikacja nie prezentuje stanowiska opinii Unii Europejskiej i Fundacji Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość (EVZ).

Wydawca

Żydowskie Stowarzyszenie Czulent
ul. Św. Sebastiana 36/1, 31-051 Kraków

www.czulent.pl

Wydanie I

W dobie wzrostu ekstremizmu i nacjonalizmu, mowa nienawiści oraz przestępstwa z nienawiści stanowią zagrożenie dla demokracji i bezpieczeństwa społecznego. Przeciwdziałanie zjawiskom motywowanym nienawiścią niweluje poczucie zagrożenia i wzmacnia grupy narażone na takie ataki. Jednak wdrożenie skutecznych rozwiązań jest możliwe tylko wtedy, gdy poznamy skalę i wymiar zjawiska.

Dlatego też, Żydowskie Stowarzyszenie Czulent wykorzystując dobre praktyki i rozwiązania o skali międzynarodowej podjęło się opracowania systemu raportowania, monitorowania antysemityzmu i mowy nienawiści. Działania te podjęliśmy we współpracy z Gminą Wyznaniową Żydowską, z czasem dołączyły do nas kolejne organizacje żydowskie.

Wdrożenie definicji antysemityzmu IHRA, współpraca ze społecznością żydowską oraz korzystanie ze zgromadzonych rzetelnych danych jest niezbędnym elementem przeciwdziałania przestępstwom z nienawiści motywowanym antysemityzmem. Takie działania umożliwią organom ścigania zrozumienie skali problemu, pozwolą dostrzec wzorce, trendy i umożliwią dokonanie właściwej alokacji zasobów oraz skuteczniejszego rozpatrywania spraw. Dzięki temu decydenci na poziomie lokalnym i krajowym będą mogli wykorzystywać dane do podejmowania adekwatnych decyzji w kreowaniu spójnej polityki przeciwdziałania nienawiści.

Mamy nadzieję iż niniejszy raport będzie ważnym elementem rozpoczęcia dyskusji o przeciwdziałaniu antysemityzmowi nie jako abstrakcyjnemu zjawisku, ale zjawisku które jest zagrożeniem dla społeczności żydowskiej. Zjawisku które, jest wykorzystywane do radykalizacji i pogłębienia polaryzacji społeczeństwa w Polsce.

Piotr Kwapisiewicz

Prezes Żydowskiego Stowarzyszenia Czulent

Polska i Warszawa to wyjątkowe miejsca dla żydowskiej historii. Przed drugą wojną światową Polska stanowiła jeden z krajów, gdzie zamieszkiwało najwięcej Żydów na świecie. Ponad trzymilionowa społeczność osób zarówno religijnych, jak i świeckich, rozwijających kulturę żydowską i wzbogacających kulturę polską. W Warszawie na początku lat 30. XX wieku społeczność żydowska liczyła ponad 350 tysięcy osób, co odpowiadało około 30 procentom mieszkańców stolicy. Międzywojenna Warszawa pełniła funkcję światowej stolicy kultury diaspory żydowskiej. Zbrodnicza machina Holocaustu miała na celu nie tylko całkowite unicestwienie żydowskiej kultury i cywilizacji, ale też Żydów w ogóle. Natomiast w Warszawie, Naziści i ich pomocnicy, w czasie wojny stworzyli największe getto w okupowanej Europie.

Dlatego odradzająca się społeczność żydowska w Warszawie jest szczególnie wyczulona na każdy przejaw antysemityzmu, który, pomimo horroru drugiej wojny światowej nie zniknął do dzisiaj. Jest tak samo krzywdzący i niebezpieczny jak był w latach 30., w czasie wojny i po niej. Wszelkie oznaki antysemityzmu – werbalne czy fizyczne, dziejące się w przestrzeni publicznej czy dotyczące indywidualne osoby w codziennym życiu – zasługują na to, by być szczegółowo opisane i udokumentowane. Wierzę, że coroczne raporty, a także działania zwalczające antysemityzm, podjęte na podstawie wniosków z raportu, będą miały walor edukacyjny i skutecznie przyczynią się do zmniejszenia liczby incydentów antysemickich w Warszawie i w Polsce.

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie włączyła się od samego początku w projekt "Zintegrowany system pomocy i wsparcia dla członków społeczności żydowskiej z doświadczeniem przestępstw z nienawiści i mowy z nienawiści – ToActResponsablyOnHC" oraz w stworzenie platformy zglosantysemityzm.pl. Wierzę, że projekt ten pozwoli również na wypracowanie systemowych narzędzi do reagowania na poziomie organów ścigania i w konsekwencji umożliwi karanie sprawców, abyśmy wszyscy, pielęgnując naszą żydowską tożsamość, mogli czuć się bezpiecznie.

Sylwia Kędziarska-Jasik

Przewodnicząca Zarządu Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Warszawie

1. Wstęp

Niniejszy raport, powstały z inicjatywy Żydowskiego Stowarzyszenia Czulent, i Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Warszawie, zawiera dane o przestępstwach z nienawiści, incydentach na tle antysemitycznym i mowie nienawiści motywowanej antysemityzmem. Raport poszerzony został o opisane trendy, które zaobserwowano dzięki zebranych danym w 2022 roku oraz metodologię badawczą, którą zastosowano podczas naszych działań.

W trakcie prowadzonych, spotkań i rozmów zaobserwowaliśmy obawy i wątpliwości u członków społeczności żydowskiej, które były związane z ich doświadczeniem dyskryminacji, a dotyczyły raportowania, zgłaszania incydentów o podłożu antysemitycznym. To zjawisko, nazywane underreportingiem, czyli niską zgłaszalnością przestępstw, występuje także wśród innych mniejszości w Polsce, co zaobserwowano w badaniach prowadzonych przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich wspólnie z Biurem Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie z roku 2018¹. Dlatego też, w trakcie trwania projektu, budowaliśmy relacje oparte na zaufaniu poprzez zwiększanie świadomości na temat antysemityzmu i przestępstw z nienawiści. Prezentowaliśmy również powody, dla których należy zgłaszać incydenty antysemityczne. Jednakże, jest to ciągły i długi proces, którego rezultaty pojawiają się bardzo powoli. Na podstawie rozmów z członkami społeczności przygotowaliśmy listę zidentyfikowanych przez nas powodów nie zgłaszania incydentów antysemitycznych. Najczęściej powtarzające się to²:

1. Brak wiary w organy ścigania – *To i tak niczego nie zmieni.*
2. Strach przed byciem zidentyfikowanym przez sprawców oraz przed odwetem, obecny szczególnie w przypadkach, gdy sprawcami byli sąsiedzi, współpracownicy, uczniowie/nauczyciele – *Po co się wychylać, jak nas nie zauważą, to nam nic nie zrobią.*
3. Desensytyzacja³ społeczności żydowskiej na antysemityzm – *Nie miałam pojęcia, że to jest antysemityzm.*

¹ „Badanie charakteru i skali niezgłaszanych przestępstw z nienawiści wobec członków wybranych społeczności w Polsce. Raport z badania.”, Warszawa, grudzień 2018 r.
<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Badanie%20ocharakteru%20i%20skali%20niezg%C5%82aszanych%20przest%C4%99pstw%20z%20nienawi%C5%9Bci.pdf>

² Jest to spójne z powodami niezgłaszania zawartymi w wynikach badań przedstawionych w raporcie Żydowskiego Stowarzyszenia Czulent “Analysis of the Experiences of Victims of Criminal Offences and Incidents Motivated by Hate.”, p.8 (Kraków 2022)

<https://czulent.pl/analysis-of-the-experiences-of-victims-of-criminal-offences-and-incidents-motivated-b>

³ Desensytyzacja (odwrażliwienie) jest to w pojęciu określające obniżenie wrażliwości organizmu na bodziec, który się powtarza.

4. Rezygnacja – *Antysemityzm zawsze był, jest i będzie.*

2. Metodologia / Słownik pojęć

W 2022 roku **przeanalizowane zostało 566 zgłoszeń**, 78 nie przeszło weryfikacji⁴, w wyniku czego **do raportu końcowego trafiło 488 incydentów**.

Dane pozyskiwane były dzięki współpracy i rozmowom ze społecznością żydowską w Polsce oraz poprzez zgłoszenia nadesłane przez platformę: **www.zglosantysemityzm.pl**.

Przeszkolona do tego grupa analityczek i analityków prowadziła także monitoring Internetu. Oprócz własnych badań, wykorzystywali w pracy narzędzia monitorowania Internetu jak: Brand24 oraz SentiOne. Badania prowadzone były na publicznie dostępnych źródłach online - strony internetowe, media społecznościowe, serwisy informacyjne, blogosfera oraz fora dyskusyjne.

Zastosowane kategorie zdarzeń zostały zaadaptowane z metodologii brytyjskiej organizacji Community Security Trust (CST) i dostosowane do kontekstu polskiego przez ekspertów z Żydowskiego Stowarzyszenie Czulent w partnerstwie z niemiecką organizacją monitoringową RIAS Berlin. Wykorzystanie spójnej i ujednoliconej, na podstawowym poziomie, kategoryzacji incydentów daje możliwość porównywania danych oraz obserwowania trendów występowania antysemityzmu w Europie.

Incydenty antysemickie prezentowane w niniejszym raporcie obejmują tylko zdarzenia, do których doszło lub które trwały w roku 2022. Wpływające dane były weryfikowane przez pracowników projektu ze zgłaszającymi, a następnie systematycznie rejestrowane i kategoryzowane. Procedura ta umożliwia opisywanie form i trendów incydentów antysemickich w Polsce. Poniżej przedstawiono metodologię stosowaną przy analizie zgłoszeń.

Metodologia

Podstawowym warunkiem, jaki spełniają zarejestrowane w 2022 roku incydenty, jest obecność uprzedzenia na tle antysemickim. Dlatego pod względem treści klasyfikacja incydentów antysemickich opiera się na roboczej definicji antysemityzmu Międzynarodowego Sojuszu Pamięci o Holokauście (IHRA)⁵. Dodatkowym

⁴ Były to zgłoszenia powtarzające się, niemożliwe do zweryfikowania lub nie wypełniały zdefiniowanego w naszej metodologii definicji incydentu antysemickiego.

⁵ Definicja przyjęta przez Polskę w 2013 roku ramach członkostwa w Międzynarodowym Sojuszu na Rzecz Pamięci o Holokauście / International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA).

<https://www.holocaustremembrance.com/pl/resources/working-definitions-charters/robocza-definicja-antysemityzmu-przyjeta-przez>

elementem weryfikacji antysemitycznych uprzedzeń jest rozróżnienie między antysemityzmem wyrażającym się poprzez negatywne wypowiedzi na temat Izraela, a krytyką polityki rządu izraelskiego. Wspieramy się w tej ocenie testem 3D Natana Sharansky'ego.⁶

Przy rejestrowaniu incydentów antysemitycznych, na potrzeby metodologii, wprowadziliśmy grupy kategorii osób pokrzywdzonych i rozróżnienie rodzaju incydentu. W kategoryzowaniu odwołujemy się do przepisów prawa karnego. Dwa kluczowe artykuły definiujące przestępstwa z nienawiści to artykuł 256 i 257 Kodeksu Karnego, zakazujące publicznego propagowania ustrojów totalitarnych, w tym ustroju faszystowskiego, a także nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość oraz wprowadzające kwalifikowaną postać przestępstwa zniewagi i naruszenia nietykalności cielesnej. Znamieniem kwalifikującym jest motywacja sprawcy, z powodu przynależności lub domniemanej przynależności, narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo bezwyznaniowości osoby poszkodowanej.

Rodzaj zdarzeń

Według poniższych kategorii, systematyzowane i analizowane są również incydenty antysemityczne, które nie są uznawane za karalne w rozumieniu prawa polskiego. Wyróżniamy sześć typów incydentów, w zależności od rodzaju i powagi zdarzenia. Typy te zostały pierwotnie opracowane przez Community Security Trust (CST) w Wielkiej Brytanii, a następnie zaadaptowane przez RIAS Berlin do warunków niemieckich. My dostosowaliśmy kategorie do polskich realiów.

Przemoc fizyczna definiujemy jako fizyczny atak lub napaść, których skutkiem może być utrata życia lub poważne uszkodzenie ciała. **Ataki** to sytuacje, w których ludzie są fizycznie atakowani, ale w sposób niezagrażający życiu lub nieskutkujący poważnymi obrażeniami ciała. W tej kategorii mieści się również sama próba ataku fizycznego. Przez **celowe niszczenie mienia** rozumie się uszkodzenie lub malowanie mienia żydowskiego antysemitycznymi symbolami, oklejanie plakatami lub naklejkami. Obejmuje to również graffiti, uszkodzenia tablic pamiątkowych i miejsc pamięci, ale także siedzib instytucji żydowskich lub za żydowskie uznawanych.

Groźba definiowana jest jako każda, wyraźna pisemna lub słowna groźba użycia przemocy skierowana bezpośrednio do osoby lub instytucji. Za **zachowanie niezważające** uznaje się wszelkie antysemityczne wypowiedzi wobec osób lub instytucji

⁶ Test 3D antysemityzmu to zestaw kryteriów, sformułowany przez izraelskiego polityka Natana Sharansky'ego w celu odróżnienia krytyki Izraela od tej wynikającej z antysemityzmu. Trzy D oznaczają delegitimizację, demonizację i podwójne standardy (ang. Delegitimization, Demonization, and Double standards), z których każdy, według testu, wskazuje na antysemityzm.

żydowskich lub izraelskich, ale także antysemickie obelgi lub komentarze wobec innych osób i instytucji. Dotyczy to również antysemickich wypowiedzi wygłaszanych lub rozpowszechnianych w Internecie, jeśli są one skierowane bezpośrednio przeciwko konkretnej osobie lub instytucji. Wreszcie, antysemicka korespondencja skierowana do większego kręgu osób, określana jako **propaganda masowa** – zazwyczaj przybiera ona formę masowego mailingu.

Rejestrujemy także zgromadzenia, na których pojawiają się treści mające charakter antysemicki. To obejmuje obserwację ich przebiegu i analizy kontekstowe. W przypadku wykrycia treści antysemickich w przemówieniach, hasłach, na niesionych transparentach lub w wezwaniach - całe zgromadzenie jest rejestrowane jako przypadek zachowania znieważającego. Jeśli podczas takiego spotkania lub na jego obrzeżach dochodzi do antysemickich ataków lub gróźb, są one rejestrowane jako odrębne incydenty antysemickie.

Cele antysemickich incydentów

W naszej metodologii jako cele antysemickich incydentów wyróżniamy osoby i instytucje. Zgodnie ze stosowaną przez nas Roboczą Definicją Antysemityzmu IHRA, opisaną w kolejnym podrozdziale, antysemityzm może dotyczyć, oprócz Żydów, również osoby, które są postrzegane jako Żydzi. Incydent antysemicki może dotyczyć kilku osób jednocześnie. W raporcie dokładnie odnotowujemy liczbę osób dotkniętych incydem. Istnieją jednak zdarzenia, którym nie przypisujemy żadnych bezpośrednich ofiar - są to sytuacje, które dotyczą szerszego grona, bliżej niezidentyfikowanych odbiorców - jak na przykład antysemickie graffiti, wlepki, plakaty w przestrzeni publicznej czy spotkania o antysemickim charakterze, a także mowa nienawiści obecna na ogólnodostępnych stronach internetowych.

Celami antysemickich ataków mogą także być instytucje religijne lub świeckie oraz stowarzyszenia żydowskie i instytucje izraelskie, a także nieżydowskie organizacje społeczeństwa obywatelskiego, partie polityczne, media lub instytucje edukacyjne, jak również inne instytucje postrzegane lub adresowane jako żydowskie.

Formy antysemityzmu

Pod względem treści wyróżniamy pięć form antysemityzmu. W paradygmacie antysemickiej percepcji odmienności Żydzi opisywani są jako obcy lub jako nienależący do danego społeczeństwa większościowego, kręgu kulturowego. Antyjudajizm rozpowszechnia stereotypy o podłożu religijnym, takie jak obarczanie Żydów odpowiedzialnością za śmierć Jezusa. Gdy Żydom przypisuje się szczególną siłę polityczną lub gospodarczą, na przykład w kontekście teorii spiskowych, mieści się to w kategorii nowoczesnego antysemityzmu. Antysemityzm post-Szoah odnosi się do sposobu przedstawiania lub opisywania Holokaustu, na przykład gdy kwestionuje się ilość

żydowskich ofiar nazizmu. W tej kategorii mieści się także kłamstwo jedwabieńskie, czyli zaprzeczanie odpowiedzialności Polaków za mord na żydowskich sąsiadach. Antysemityzm związany z Izraelem to antysemickie wypowiedzi skierowane przeciwko żydowskiemu państwu Izrael, na przykład poprzez odmawianie mu prawa do istnienia. Często zdarza się, że incydent zawiera w sobie różne przejawy antysemityzmu. Z powodu tych wielokrotnych atrybucji liczba form jest zwykle większa niż liczba incydentów antysemickich.

Słownik pojęć

Incydent na tle antysemickim - każde zdarzenie, które ma w sobie elementy dyskryminacji w oparciu o antysemityzm sprawcy.

Przestępstwo z nienawiści na tle antysemickim - polski system prawa karnego nie operuje definicją przestępstwa z nienawiści. Pojęcie to jednak zostało zdefiniowane przez ODIHR – OSCE (Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka – Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie). Zgodnie z tą definicją „przestępstwem z nienawiści jest każdy czyn zabroniony prawem karnym, wymierzony w ludzi i ich mienie, w wyniku którego ofiara lub inny cel przestępstwa są dobierane ze względu na ich faktyczne bądź domniemane powiązanie lub udzielanie wsparcia grupie wyróżnianej (...)”. Podstawą takiego wyróżnienia jest tzw. ideologia antysemicka.

„Mowa nienawiści to w szczególności wypowiedzi mające charakter propagowania, promowania lub podżegania do, w jakiegokolwiek formie, oczerniania lub nienawiści w stosunku do osoby lub grupy osób, jak również wszelkiego rodzaju nękanie, znieważanie, negatywne stereotypizowanie, piętnowanie lub grożenie w odniesieniu do takiej osoby lub grupy osób i uzasadnianie wszystkich poprzednich typów wypowiedzi, ze względu na „rasę”, kolor skóry, pochodzenie, pochodzenie narodowe lub etniczne, wiek, niepełnosprawność, tożsamość płciową, orientację seksualną oraz inne cechy lub status osobisty.”⁷

Definicja antysemityzmu Międzynarodowego Sojuszu na rzecz Pamięci o Holokauście (IHRA):

„Antysemityzm to określone postrzeganie Żydów, które może się wyrażać jako nienawiść do nich. Antysemityzm przejawia się zarówno w słowach, jak i czynach skierowanych przeciwko Żydom lub osobom, które nie są Żydami, oraz ich własności, a także przeciw instytucjom i obiektom religijnym społeczności żydowskiej.”⁸

⁷ Nie istnieje jedna i powszechnie akceptowana definicja mowy nienawiści. Nasze oceny opieramy na definicji Komisji Ministrów Rady Europy, która została zmodyfikowana i uaktualniana w 2015 r. przez Europejską Komisję Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (General Policy Recommendation, s.3)

⁸ Więcej na temat definicji znajdziesz w naszej publikacji Definicja antysemityzmu Międzynarodowego

Negacjonizm i Zniekształcanie Holokaustu

„Negacjonizm to propagandowy dyskurs, który neguje rzeczywistość historyczną oraz zakres Holokaustu (Szoa), czyli eksterminacji Żydów przez nazistów i ich pomocników podczas II wojny światowej. Negacjonizm odnosi się w szczególności do wszelkich prób twierdzenia, że Holokaust (Szoa) w ogóle się nie wydarzył. Negacjonizm może obejmować publiczne negowanie lub poddawanie w wątpliwość stosowania podstawowych metod Zagłady (np. komór gazowych, masowych rozstrzelań, głodzenia i torturowania) lub zamiaru dokonania ludobójstwa na narodzie żydowskim. Formy negacjonizmu mogą również obejmować obwinianie Żydów za wyolbrzymianie lub wymyślenie Zagłady dla celów politycznych lub finansowych, jak gdyby była ona wynikiem żydowskiego spisku. W tym przypadku, celem negacjonizmu jest przerzucenie odpowiedzialności na Żydów i ponowna legitymizacja antysemityzmu.

Celem negacjonizmu często bywa rehabilitacja otwartego antysemityzmu oraz promowanie ideologii politycznych i tworzenie warunków, które sprzyjają zaistnieniu takiego samego zdarzenia, jakiemu negacjonizm zaprzecza.

Zniekształcanie prawdy historycznej o Holokaucie odnosi się m.in. do:

- a) zamierzonych działań podejmowanych w celu usprawiedliwienia Holokaustu lub minimalizowania jego znaczenia lub istotnych jego elementów, w tym [roli] kolaborantów i sojuszników nazistowskich Niemiec;
- b) rażącego zaniżania liczby ofiar Holokaustu wbrew temu, co podają wiarygodne źródła;
- c) prób obwiniania Żydów za spowodowanie ludobójstwa swojego narodu;
- d) twierdzeń, które przedstawiają Holokaust jako pozytywne wydarzenie historyczne. Twierdzenia te nie są przykładem negacjonizmu, lecz są z nim ściśle związane jako radykalna forma antysemityzmu. Mogą one sugerować, że Holokaust nie okazał się wystarczająco skuteczny w realizacji swego celu, jakim było „ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej”;
- e) prób rozmycia odpowiedzialności za utworzenie obozów koncentracyjnych i obozów śmierci, zakładanych i prowadzonych przez nazistów i ich pomocników, poprzez obarczanie winą innych narodów lub grup etnicznych.”⁹

Sojuszu na Rzecz Pamięci o Holokaucie. Opracowanie:

<https://czulent.pl/wp-content/uploads/2022/02/definicja-antysemityzmu-ihra-omowienie.pdf>

9 <https://www.holocaustremembrance.com/pl/resources/working-definitions-charters/robocza-definicja-negacjonizmu-i-zniekształcania-prawdy>

3. Podsumowanie: incydenty antysemitki zgłoszone na platformę w Polsce w 2022 roku

W 2022 roku udekontowaliśmy w Polsce łącznie:

- **488** incydentów antysemitki, w tym 1 incydent przemocy fizycznej,
- **4** przypadki ataków,
- **20** przypadków grózb,
- **34** przypadki uszkodzenia mienia żydowskiego i miejsc pamięci.

Ponadto zarejestrowaliśmy **68** przypadków mailingów masowych oraz **372** przypadki zachowań znieważających.

Każdy udokumentowany incydent można scharakteryzować przynajmniej jedną z form antysemitki. Jedną z najczęściej pojawiających się form jest **antysemitizm współczesny**, odnoszący się do przypisywania szczególnej pozycji, wpływów politycznych lub ekonomicznych, który wystąpił w **48 %** incydentów. Możemy ją zaobserwować m.in. w wypowiedziach mających na celu ubliżanie znanym osobom pochodzenia żydowskiego, krytykę rządu, ale także szerzenie wszelkiego rodzaju teorii spiskowych - począwszy od teorii na temat szczepionek przeciw COVID, a na dotyczących wojny w Ukrainie kończąc. Często powtarzana jest także teoria spiskowa, mówiąca o tym, że Żydzi planują przejąć Polskę (niektóre grupy skrajne już wprost mówią o okupacji żydowskiiej), aby stworzyć tu swoje państwo - Polin. Wyrażana jest między innymi przez hasło „tu jest Polska, a nie Polin”. Teoria ta łączy się często z wojną w Ukrainie i rzekomym przejmowaniem Polski przez ukraińskich Żydów - chazarów, aby stworzyć Ukropolin.

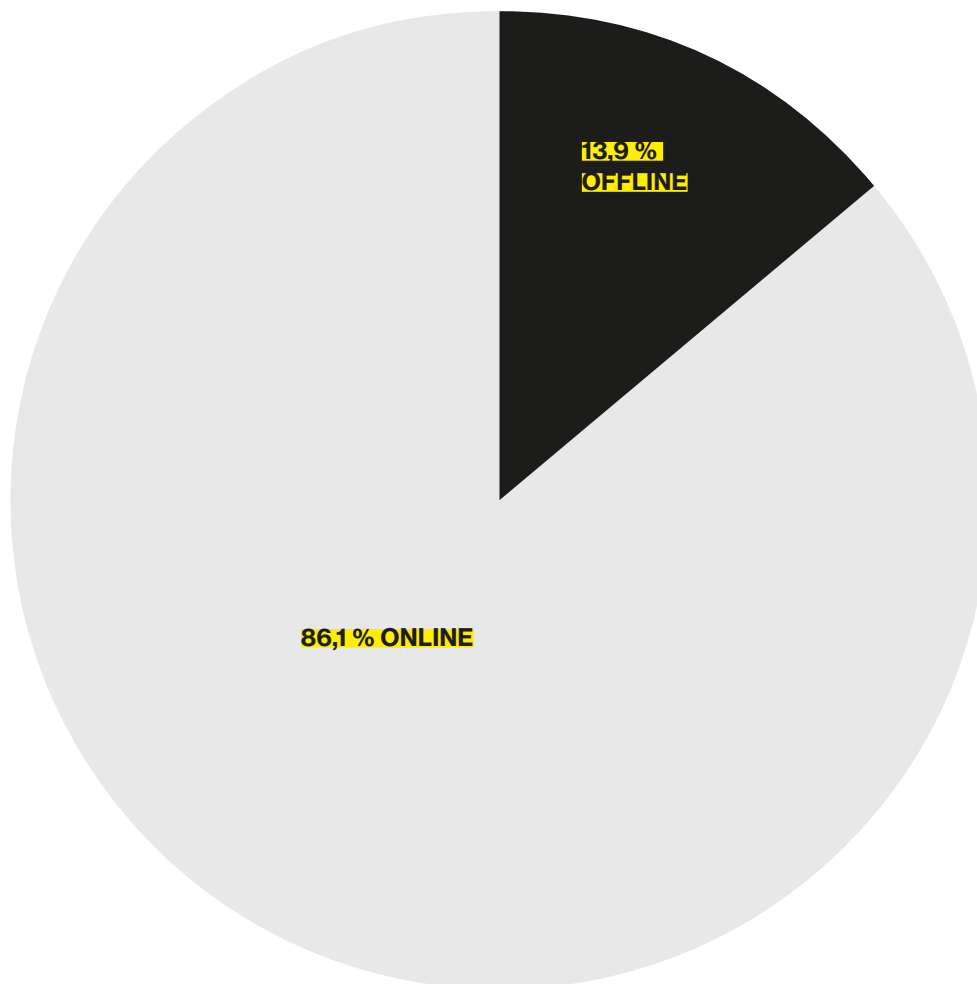
67 udokumentowanych incydentów skierowanych było przeciwko instytucjom. **63** przypadki dotyczyły instytucji żydowskiych, **8** przypadków dotyczyło miejsc pamięci. **14** incydentów miało miejsce w miejscach, w których toczy się codzienne życie - w miejscach zamieszkania, w synagodze i gastronomii. **415** miało miejsce online.

Zanotowaliśmy także przypadki dyskryminacji krzyżowej, gdzie obok antysemitki uprzedzeń obecne były także inne formy dyskryminacji. Jedną z najczęściej powtarzających się motywacji były wypowiedzi antyukraińskie, występujące aż w **84** przypadkach. Kontekst wojny ukraińsko-rosyjskiej wykorzystywany był do swobodniejszego i pozornie legalnego atakowania Żydów. Antysemitizm wykorzystuje się więc jako narzędzie polaryzujące postawy społeczeństwa w kontekście pomocy uchodźcom z Ukrainy, czy też stosunku Polaków do wojny w Ukrainie i zaangażowania rządu w różne formy pomocy Ukrainie.

4. Statystyki w grafikach

4.1 Typy incydentów

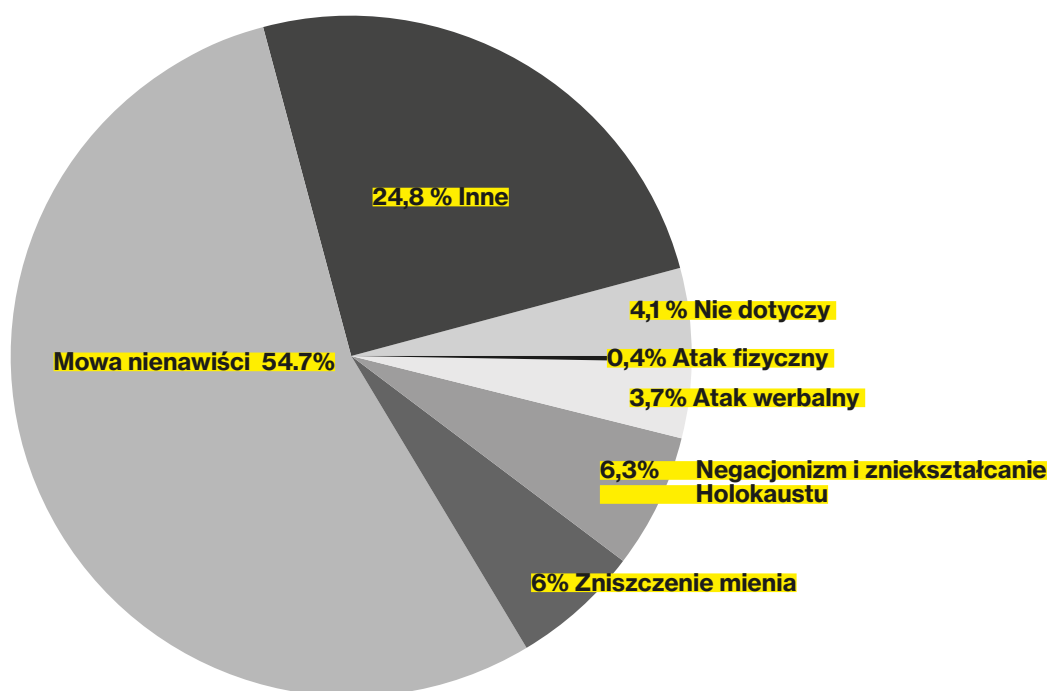
Podstawowa kategoryzacja dzieli incydenty na zdarzenia fizyczne i te, które miały miejsce w Internecie. W 2022 roku odnotowaliśmy 68 incydentów offline oraz 420 online.

graf. 1.
Podział incydentów
na online i offline.

Kategorie nadawane przez osoby zgłaszające już na poziomie platformy, według których dokonywany jest pierwszy podział incydentów.¹⁰

kategoria	liczba incydentów
atak fizyczny	2
atak werbalny	20
negacjonizm i zniekształcanie Holokaustu	34
zniszczenie mienia	32
mowa nienawiści	293
inne – nie wypełniające przesłanek założonych w metodologii	133
nie dotyczy	22

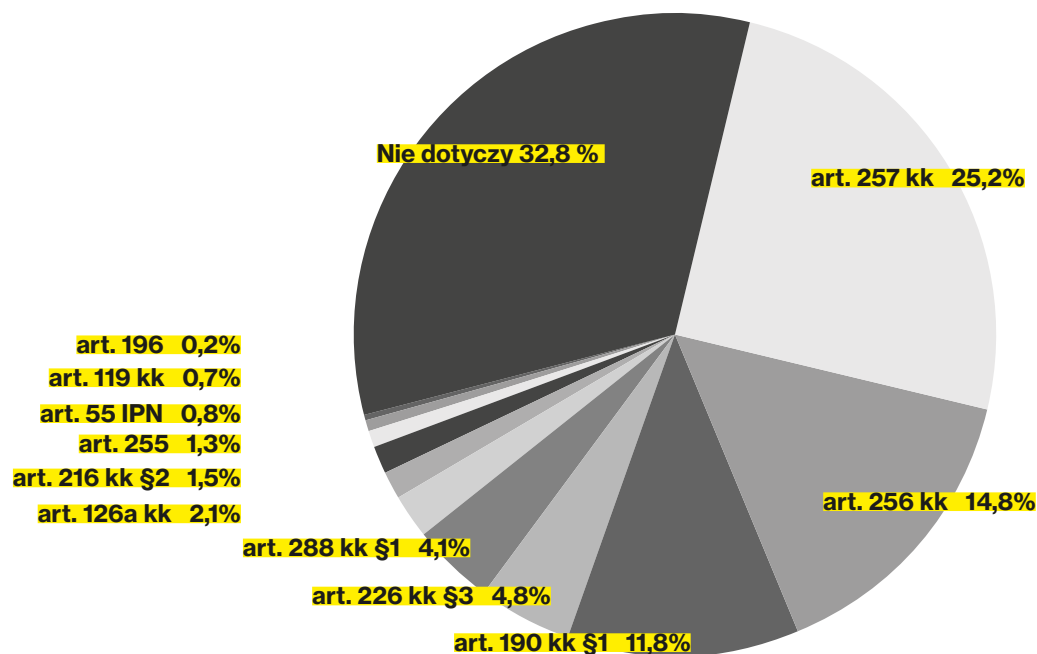
graf. 2.
Kategorie incydentów antysemitycznych.

Kolejnym etapem analizy incydentu jest przypisanie kwalifikacji prawnej, czyli określenie naruszenia polskich przepisów. Kwalifikacja prawna jest określana przez grupę ekspertów. Poniższy graf obrazuje przepisy, jakie zostały naruszone przez incydenty zgłoszone w 2022 roku.

¹⁰ Każdy zgłoszony incydent jest weryfikowany przez zespół ekspertów.

graf. 3.

Przepisy naruszone przez incydenty antysemitki w 2022 roku.

Najczęściej występującym przestępstwem, bo aż w 154 przypadkach jest artykuł 257 Kodeksu karnego, zgodnie z którym „Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej, albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”¹¹

Na drugim miejscu znajdują się przepisy artykułu 256 Kodeksu karnego, który naruszony został w 90 przypadkach, a który przewiduje: „Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”¹²

Trzeci jest artykuł 190 §1 Kodeksu karnego, który złamany został w 72 przypadkach, a zgodnie z którym: „Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”¹³

Trzeba zaznaczyć, że incydenty będące przestępstwem często naruszały więcej niż jeden z przepisów Kodeksu Karnego.

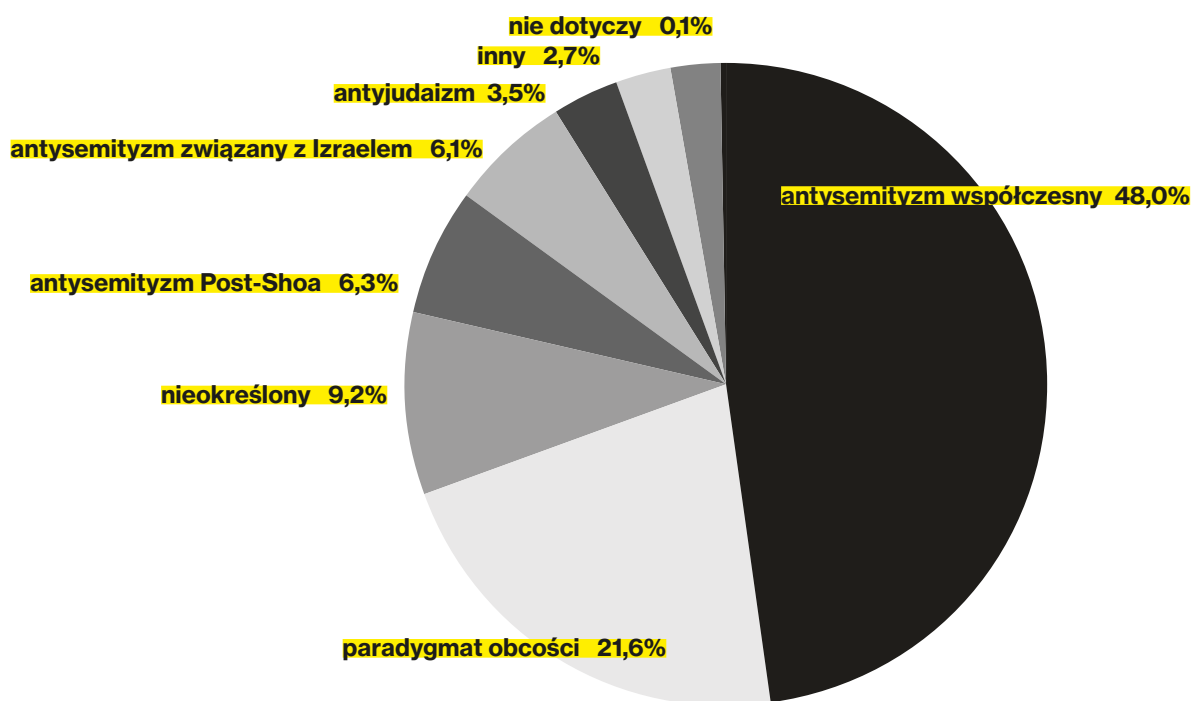
11 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553

12 Ibidem

13 Ibidem

4. 2 Formy antysemityzmu

Ocena, czy zgłaszane incydenty mają charakter antysemicki jest dokonywana na podstawie Roboczej Definicji Antysemityzmu IHRA. Jednakże złożoność tego zjawiska wymaga dalszej analizy, dlatego w kolejnym kroku opisywane są formy, w jakich antysemityzm się wyraża. Jeden incydent może zawierać w sobie kilka typów antysemickich motywacji.

graf. 4.

Formy
antysemityzmu.

W największej liczbie incydentów, bo aż w 340 przypadkach, antysemityzm przybierał formę współczesną, wyrażając się w teoriach spiskowych, obelgach czy antysemickich uprzedzeniach. W 153 przypadkach mieliśmy do czynienia z antysemickim paradygmatem obcości, wyrażanym w stwierdzeniach traktujących Żydów, jako element obcy i wrogi. Kolejna kategoria mieści w sobie incydenty, w których nie można określić formy antysemityzmu i obejmuje takie akty, jak np. nękanie instytucji żydowskich. Zarejestrowano 65 incydentów tego typu.

Monitorując przypadki antysemityzmu, zarejestrowaliśmy także sytuacje dyskryminacji krzyżowej, do której doszło w 29% zgłoszonych incydentów. Zgodnie z naszą kategoryzacją, najszerszą grupą były przypadki oznaczone jako „kategoria inna”, występująca w 93 sytuacjach. Najczęściej pojawiającą się przesłanką dyskryminacyjną w tej kategorii był antyukrainizm. Na drugim miejscu, co do częstotliwości występowania, znalazły się incydenty związane z seksizmem oraz uprzedzeniami względem społeczności LGBTQ+ z 15 incydentami każde. Trzeci pod względem ilości przypadków był rasizm. W tej kategorii zanotowaliśmy 10 incydentów.

4.3 Położenie geograficzne

Najwięcej incydentów offline w 2022 roku zostało zgłoszonych w województwie mazowieckim. Odnotowano tu 19 przypadków, co stanowi 28,4% zgłoszeń incydentów w przestrzeni fizycznej, z czego 17 incydentów miało miejsce w Warszawie.

województwo	liczba incydentów
podkarpackie	1
śląskie	1
warmińsko-mazurskie	1
dolnośląskie	2
wielkopolskie	3
kujawsko-pomorskie	4
podlaskie	4
lubelskie	10
małopolskie	10
łódzkie	12
mazowieckie	19

5. Przykłady

Poniższe przykłady incydentów zostały wybrane spośród zdarzeń zgłoszonych nam w 2022 roku, aby zobrazować jak najszersze spektrum zdarzeń nadesłane na platformę zglosantysemityzm.pl. Pogrupowane są one zgodnie z kategoriami metodologii, opisanymi we wcześniejszych rozdziałach. Ukazują one zarówno przestępstwa z nienawiści - naruszające przepisy kodeksu karnego - jak i incydenty antysemickie oraz mowę nienawiści, w których opisane czyny nie są zagrożone karą, są jednak przejawem poglądów antysemickich ich sprawców.

Przemoc fizyczna

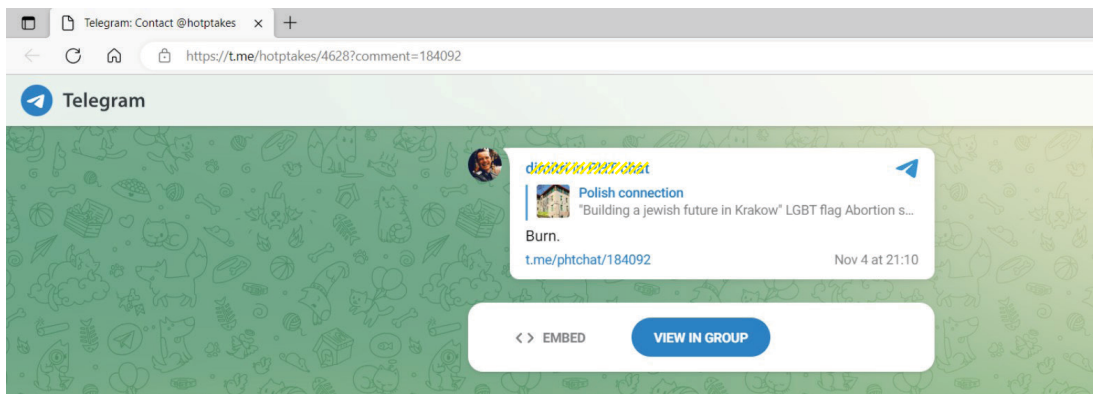
- Mężczyzna pochodzenia żydowskiego idąc ulicą wraz ze znajomym został werbalnie zaatakowany przez grupę mężczyzn. Sprawcy wyzywali go od „brudasów” i „czarnuchów”, gdy poszkodowany zidentyfikował się, jako Żyd, grupa pobiła obu mężczyzn. Sprawa została zgłoszona na Policję.

Atak

- Ortodoksyjny Żyd podróżujący wraz z żoną pociągiem, został dwukrotnie werbalnie zaatakowany przez pijanego mężczyznę. Sprawca wchodził do ich wagonu krzycząc „Jude”.
- W grupę młodzieży żydowskiej, która podczas zwiedzania miasta zatrzymała się przy tablicy pamiątkowej, nieznany sprawca rzucił butelką z niezidentyfikowaną cieczą. Sprawa została zgłoszona Straży Miejskiej.

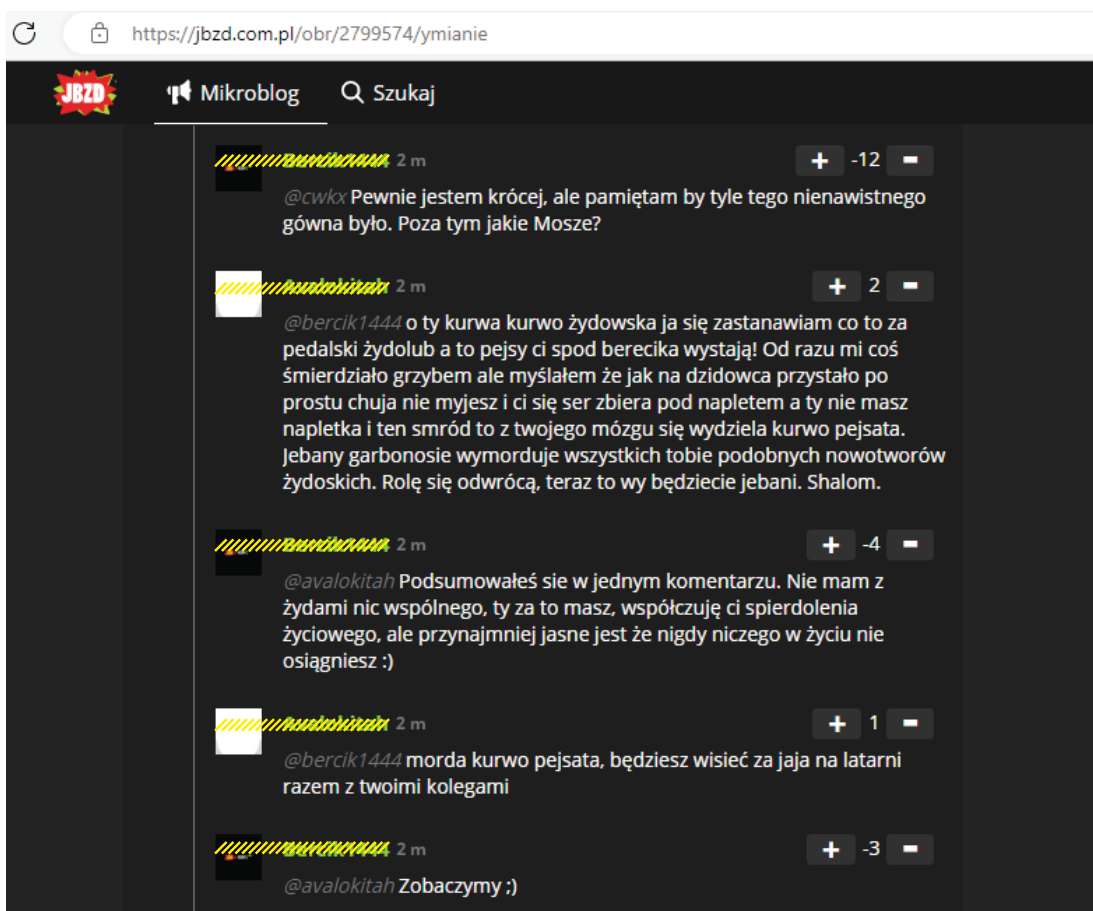
Groźba

- Uczeń żydowskiego pochodzenia, będący członkiem społeczności LGBTQ+ był werbalnie atakowany przez z jednego z uczniów. Sprawca na lekcjach podnosił rękę w geście nazistowskiego powitania, opowiadał dowcipy o Holokauście. Powiedział, że „Żydzi i pedały powinni iść do gazu.” Nękanie trwało kilka miesięcy. Ofiara potrzebowała wsparcia psychologicznego. Sprawa została zgłoszona dyrekcji szkoły.

rys. 1

- Użytkownik Telegramu zamieścił komentarz o treści „Burn” (pol. palić, spalić), który pojawił się pod postem ze zdjęciem budynku JCC Krakow (Centrum Społeczności Żydowskiej) od frontu. Pod zdjęciem widnieje opis: „Building a Jewish future in Krakow” (pol. Budowanie żydowskiej przyszłości w Krakowie).

rys. 2

- Użytkownik portalu jbzd.com.pl w komentarzu ubliża i grozi innemu uczestnikowi dyskusji.

Zniszczenie mienia

rys. 3.

- Graffiti na murze na warszawskim Żoliborzu przedstawiające liczby 1488¹⁴ symbol używany przez grupy białych supremacjonistów.

¹⁴ 1488 to połączenie dwóch popularnych symboli numerycznych białych supremacjonistów. Pierwszy symbol to 14, który jest skrótem od hasła „14 słów”: „We must secure the existence of our people and a future for White children.” (tłum. Musimy zabezpieczyć byt naszych ludzi i przyszłość dla Białych dzieci.) Drugi to 88, który oznacza „Heil Hitler” (H jest ósmą literą alfabetu). Razem, liczby te tworzą ogólne poparcie dla białej supremacji i jej przekonań. Szerzenie Nienawiści. Konsekwencje. Przeciwdziałanie. Penalizacja. Podręcznik dla osób przeciwdziałających nienawiści i wzmacniających poszanowanie praw człowieka. Żydowskie Stowarzyszenie Czulent. Kraków 2023. <https://czulent.pl/poradnik-dla-zglaszajacych-zbrodnie-z-nienawisci-definiowanie-symboli-domen-aspektow-psychologicznych-i-prawnych/>

rys. 4.

- Graffiti krzyża celtyckiego¹⁵ umieszczone na budynku, w którym mieszka osoba pochodzenia żydowskiego.

rys. 5.

- Próba podpalenia drzwi do synagogi. Opiekun synagogi odkrył na drzwiach oraz wykładzinie wewnątrz wyraźne ślady ognia. Ogień podłożony został przez nieznanego sprawcę pod drzwiami i przedostał się na klatkę schodową kamienicy. Brak jest naocznych świadków zdarzenia. Sprawa zgłoszona została na policję. Spisano protokół i przyjęto zeznania. Na miejscu zdarzenia dokonano oględzin i zgromadzono oraz zabezpieczono materiał dowodowy

¹⁵ Krzyż Celtycki (inaczej Krzyż Odyna, Krzyż Słońca, Krzyż Koła) Krzyż wykorzystywany przez neonazistów, skinheadów i inne grupy skrajne. Od początku XX wieku symbol został przywłaszczony przez grupy ekstremistyczne i jest on kojarzony głównie z faszyzmem. Szerzenie Nienawiści Konsekwencje. Przeciwdziałanie. Penalizacja. Podręcznik dla osób przeciwdziałających nienawiści i wzmacniających poszanowanie praw człowieka. Żydowskie Stowarzyszenie Czulent. Kraków 2023. <https://czulent.pl/poradnik-dla-zglaszajacych-zbrodnie-z-nienawisci-definiowanie-symboli-domen-aspektow-psychologicznych-i-prawnych/>

Zachowanie znieważające

rys. 6.

- Post Ronalda S. Laudera – przewodniczącego Światowego Kongresu Żydów - w którym autor pisze: Antysemityzm trzeba nazwać tym, czym jest - nienawiścią do Żydów; opatrzone obraźliwym antysemickim komentarzem

rys. 7.

- Tweet zawierający w sobie elementy antysemityzmu współczesnego w postaci teorii spiskowych.

- Obrażliwy komentarz do Tweetu Jana Hartmana, publicysty żydowskiego pochodzenia, o treści: „Parch. Żydowski parch”.

rys. 8

Propaganda masowa

W 2022 roku odnotowaliśmy aż 69 przypadków propagandy masowej w formie masowych mailingów do organizacji żydowskich w Polsce, jak również na skrzynki mailowe liderów społeczności żydowskiej. Poniżej znajduje się rysunek, jaki drogą mailową przesłano na adres Żydowskiego Stowarzyszenia Czulent, dnia 15 listopada 2022 roku.

rys. 9.

6. Podsumowanie

Antysemityzm jest zjawiskiem występującym w różnych formach w całym społeczeństwie, a jego powszechności nie można sprowadzić do poszczególnych środowisk, ani do form przejawiania się. Może być skierowany przeciwko społeczności żydowskiej, lecz także przeciwko osobom za Żydów uznawanych. Niestety jest akceptowany i wykorzystywany także w głównym nurcie debaty politycznej, przez partie polityczne posiadające reprezentację w Sejmie. Poniżej znajduje się przykład wykorzystania antysemickiej retoryki przez ugrupowanie Ruch Narodowy.

Z analizy nadesłanych zgłoszeń incydentów antysemickich, jakie miały miejsce w 2022 roku, wyłania się obraz Żyda, jako symbolicznego „obcego”, którego obwinia się o doświadczane zło i nieszczęścia. Wykorzystywany jest do wyładowania frustracji oraz do wyrażania negatywnych opinii, a także lęków. Niezależnie czego dotyczy krytyka – obecność uchodźców ukraińskich w kraju, atak Rosji na Ukrainę, rosnące ceny, imigrantów na białoruskiej granicy, Covid, szczepionki - wciąż wraca się do „symbolicznego Żyda” i antysemickich kalek oraz stereotypów powtarzanych od dziesięcioleci.

rys. 10

rys. 11

Widać też wyraźnie, że samo słowo Żyd traktowane jest jako obelga i jako takie wykorzystywane w wielu kontekstach: wobec polityków, osób publicznych, ale także w dobrze znanym już „antysemityzmie stadionowym”.

rys. 12

rys. 13.
Warszawa, Wilanów

W wyniku tego na podatny grunt padają teorie spiskowe dotyczące „żydowskiej siły rządzącej światem”, na usługach której znajdują się wszyscy ci, z którymi akurat mówiący się nie zgadza. Wykorzystuje się więc antysemicką mowę nienawiści, jako formę dyskredytacji ludzi, która jest obecna w politycznych sporach oraz popularna w kampaniach dezinformacyjnych.

rys. 14

Co interesujące, antysemityczne komentarze pod postami znanych polityków, w tym także Premiera Mateusza Morawieckiego i Prezydenta Andrzeja Dudy, nawet po zgłoszeniu moderatorom ich treści, często nie są usuwane. Nie ma zdecydowanie negatywnej reakcji na antysemityzm i mowę nienawiści w sferze publicznej. Nie ma także wystarczającej świadomości, czym tak naprawdę antysemityzm jest. Zasadnym więc powinno być upowszechnianie i wykorzystywanie w edukacji formalnej i zawodowej Roboczej Definicji Antysemityzmu IHRA.

rys. 15

rys. 16

Najczęściej spotykaną formą antysemityzmu w analizowanych incydentach był antysemityzm współczesny, który przede wszystkim wyraża się w teoriach spiskowych, oskarżających Żydów o posiadanie szczególnej władzy politycznej lub ekonomicznej, często łączony z paradygmatem antysemitycznej odmienności, przedstawiający Żydów, jako element obcy i wrogi polskiemu społeczeństwu. Rzadsze, niemniej tak samo niepokojące, są inne formy antysemityzmu, jakie zaobserwowane zostały w zgłaszanych incydentach, np. antysemityzm post-Szoa - wyrażający się w negowaniu i zniekształcaniu Holokaustu, ale także w gloryfikacji nazizmu.

rys. 17

W czasach, gdy odchodzą ostatni świadkowie Holokaustu, niezwykle istotnym jest przeciwdziałanie zniekształcaniu historii ludobójstwa, a w szczególności pseudonaukowym antysemitycznym publikacjom, przywołującym na myśl słowa profesora Mariana Turskiego - ocalałego z Holokaustu – „Auschwitz nie spadło z nieba”¹⁶.

Radykalnie prawicowe wydawnictwo 3DOM zachęca do zakupu publikacji Dariusza Ratajczaka pt. „Tematy niebezpieczne”, w której neguje zabijanie Żydów podczas Zagłady. Ratajczak był skazany prawomocnym wyrokiem sądu pod koniec lat 90-tych za negowanie Holokaustu. Wydawnictwo ma w swojej ofercie 81 antysemitycznych publikacji. A książka „Tematy niebezpieczne” dostępna jest także na innych portalach sprzedażowych.

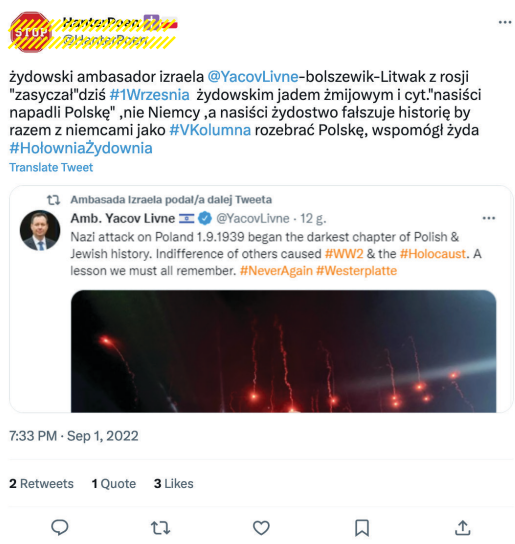
¹⁶ Przemówienie Mariana Turskiego z okazji 75. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau (<https://tvn24.pl>), 27 stycznia 2020 roku, Oświęcim (dostęp z dn. 18.04.2022) <https://tvn24.pl/magazyn-tvn24/nie-badzcie-obojetni-kiedy-jakokolwiek-wladza-narusza-przyjete-umowy,276,4844>

rys. 18

W sklepie wprawo.pl sprzedawane są koszulki z napisem „Nie przepraszam za Jedwabne”. Sklep prowadzony jest przez skazanego za nawoływanie do nienawiści Jacka Międlara. Zgodnie z wyrokiem Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 19 września 2013 r.¹⁷ wznoszenie i używanie hasła „Nie przepraszam za Jedwabne” jest nawoływaniem do nienawiści. W związku z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zaprzeczanie zbrodniom przeciwko ludzkości jest jedną z najbardziej drastycznych form znieważania Żydów na tle rasowym oraz podlegania do nienawiści przeciwko nim.

rys. 19

Rzadziej spotykana forma antysemityzmu, jaką jest antysemityzm związany z Izraelem, pojawiała się w kontekście reakcji na działania Ambasady Izraela w Polsce. Poniżej przykład, w którym w sposób obraźliwy oskarża się Ambasadora Livne o fałszowanie historii II Wojny Światowej (rys. 19).

¹⁷ (Sygn. akt VIII Ka 422/13)

Samo wspomnienie Izraela skutkowało antysemickimi oskarżeniami polskich Żydów o nielojalność i niewdzięczność wobec rdzennych Polaków.

Żydowskie Stowarzyszenie Czulent
22 października 2022 · 🌐

Antysemityzm to:
Porównywanie współczesnej polityki Izraela z polityką nazistów. www.zglosantysemityzm.pl

zglosantysemityzm.pl
Dbajmy o bezpieczeństwo!
Zgłoś antysemicki incydent, przestępstwo, mowę nienawiści

Żydowskie Stowarzyszenie Czulent
Organizacja non profit

Wyślij wiadomość

Anna Zielińska i 1 inny użytkownik 2 komentarze

Lubię to! Komentarz Udostępnij

Najtrafniejsze ▾

Napisz komentarz...

~~Dawid Korzeniewski~~
1200 lat bez pogromu bo w najstarszych polskich zapisach są kupcy żydowscy, potem druga wojna światowa i chowanie Żydów po piwnicach przed Niemcami co groziło śmiercią to że robicie posty o polskich obozach śmierci to jak naplucie w twarz za całą pomoc to wy uprawiacie anty polonizm, shalom

Lubię to! Odpowiedz 18 tyg.

rys. 20

7. Opis projektu

W dobie wzrostu ekstremizmu i nacjonalizmu, mowa nienawiści oraz przestępstwa z nienawiści stwarzają zagrożenie dla demokracji i społeczeństwa. Przeciwdziałanie takim zjawiskom pomaga zmniejszyć poczucie zagrożenia i wzmacnia grupy narażone na tego typu ataki. Jednakże wdrożenie skutecznych rozwiązań jest możliwe tylko wtedy, gdy znamy skalę i wymiar zjawiska.

Dlatego Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, bazując na najlepszych światowych rozwiązaniach, podjęło się opracowania zintegrowanego systemu pomocy i wsparcia dla członków społeczności żydowskiej z doświadczeniem przestępstw z nienawiści i mowy z nienawiści. We współpracy z Gminą Wyznaniową Żydowską w Warszawie stworzyliśmy system, którego celem jest wzmocnienie grup narażonych na ataki z nienawiści i wsparcie członków społeczności żydowskiej.

Etapy wdrażania zintegrowanego systemu pomocy i wsparcia:

1. Opracowanie metodologii raportowania przestępstw, incydentów i mowy nienawiści, opartej na dobrych praktykach i rozwiązaniach, które pozwoli na stworzenie spójnego i ujednoczonego systemu raportowania, realizowanego poprzez platformę internetową. Platforma służy gromadzeniu, analizowaniu i zarządzaniu danymi, które pozwalają na publikację ekspertyz oraz kompleksowych i okresowych raportów.
2. Zbudowanie Zespołu Lokalnych Aktywistów i Aktywistek, odpowiedzialnego za raportowanie, gromadzenie, analizę i zarządzanie zebranymi danymi.
3. Prowadzenie platformy raportowania incydentów, zbrodni i mowy z nienawiści, która umożliwi osobom z doświadczeniem incydentów, przestępstw z nienawiści i mowy z nienawiści zgłaszanie ich w trybie online.
4. System wsparcia osób z doświadczeniem incydentów, przestępstw z nienawiści i mowy nienawiści.

Ważnym elementem projektu "Zintegrowany system monitorowania antysemitycznych przestępstw i mowy nienawiści" jest publikacja rocznych raportów prezentujących zgłoszone incydenty antysemityczne.

Raportowanie antysemickich przestępstw z nienawiści oraz antysemickiej mowy nienawiści wychodzi jednak poza ramy jednego tylko projektu i będzie kontynuowane po jego zakończeniu. Wspólnie z naszymi partnerami z RIAS Berlin nawiązujemy kolejne partnerstwa z instytucjami zajmującymi się monitorowaniem antysemickich przestępstw z nienawiści i mowy nienawiści o podłożu antysemickim, aby możliwe było gromadzenie porównywalnych danych w większej ilości państw europejskich.

Projekt sfinansowany został ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Prawa, Równość i Obywatelstwo na lata 2014-2020 i środków Fundacji Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość (EVZ).

8. Organizacje realizujące projekt

Żydowskie Stowarzyszenie Czulent - niezależna organizacja rzecznicza non-profit. Posiada status pozarządowej organizacji mniejszości narodowej. Stowarzyszenie skupia osoby eksperckie należące do żydowskiej społeczności w Polsce. Działa na rzecz szerzenia tolerancji, kształtowania postaw otwartości wobec mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych ze szczególnym naciskiem na przeciwdziałanie antysemityzmowi i dyskryminacji, z uwzględnieniem dyskryminacji krzyżowej i homofobii. **www.czulent.pl**

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie Gmina Warszawska wraz z filią w Lublinie jest największą gminą Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Polsce. Aktualnie liczy ok. 700 członków i ta liczba sukcesywnie wzrasta. Swoje miejsce w Gminie może znaleźć każdy, niezależnie od stopnia swojej religijności, a jej członkowie spotykają się na modlitwach w ramach nurtu tradycyjnego i postępowego. Gmina jest moralnym i prawnym spadkobiercą przedwojennych gmin żydowskich, dlatego szczególną wagę przywiązuje do troski o materialne i niematerialne dziedzictwo społeczności żydowskiej. Prowadzi także działania edukacyjne, kulturalne i opiekuńczo-społeczne **www.jewish.waw.pl**.

zglosantysemityzm.pl
Dbajmy o bezpieczeństwo!
Zgłoś antysemicki
incydent, przestępstwo,
mowę nienawiści